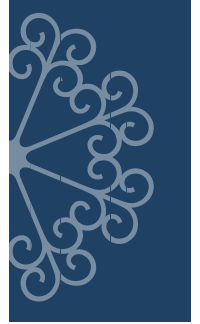

בית מדרש

563

פרשת בא

זמני כניסת ויציאת השבת

★

☾

ירושלים	16:37	17:52
בני ברק	16:54	17:53
ציריך	17:06	18:20
וינה	16:38	18:07
אנטוורפן	17:13	18:46
פריז	17:18	18:39
לונדון	16:33	17:39

דבר הישיבה

כותלי הישיבה משפיעים על האדם

פעם נגש אל מורנו ראש הישיבה הגאון **רבי רפאל שמואלביץ** זצ"ל [היא"צ ביום ט' שבט] אברך צעיר, שהתחיל למסור שיעורים לבחורים בישיבה, והתייעץ עמו בענין הצעה שהוצעה לו לנסוע לחו"ל יחד עם קבוצת הבחורים, ולהקים שם ישיבה חדשה. ענה לו הגר"ה, שעדיף לו להישאר בישיבת מיר, משום שעדיין יש לו הרבה מה לקבל מן הסביבה של הישיבה. שאל אותו האברך, אבל כיום אינני משתתף בשיעורים בישיבה, ובסדרים אני נמצא יחד עם קבוצה זו של בחורים בלבד, אז איזו השפעה ישנה בכך שאני נמצא בישיבה?

ענה לו הר"ה, השפעת הסביבה הרבה יותר חזקה ממה שנדמה לך, על אף שאינך מקבל השפעה ישירה משיעור או חברותא וכדומה, מכל מקום עצם היותך בתוך סביבה של ישיבה גדולה, יחד עם ציבור גדול של אברכים ובחורים שהינם ברמה גבוהה, דבר זה בעצמו מחדד אותך, ושומר עליך שלא תסטה מן הדרך הישרה והחלקה בלימודך, שאתה מקבל השפעה בעקיפין בשומעך את השיח התורני סביבך, ובשומעך את תגובת הסביבה לדבריך, ולהשפעה זו חשיבות עצומה.

(קונ' קרן אור פניו)

"הנה הפשטתם צורת הישיבה, וקלטתם רוח ורצון הישיבה, ובוזה עשיתם לכם חבורה לילך בעקבות רוח הישיבה, ובכל מקום שאתם נמצאים לקחתם זאת כאילו להיות עם הישיבה בין כתלי הישיבה" (מורן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצוק"ל ממיר)

מתורת רבותינו

מדוע ישנו המצרים בליל מכת בכורות

ויהי בחצי הלילה ה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו' ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים וגו' (יב, כט-ל).

ומדוע, כי רצה הבורא יתברך שפרעה עם עבדיו וכל עמו יתפעלו מהמכה. ובטבע האדם שכאשר ממתין ומצפה לדבר אינו מתפעל כל כך בבואו, ולא נבהל בהגיעו. לכן פעל שירדם ויקיץ מחמת זעקות הבכורים המפרפרים בין חיים למיתה [שפרפרו וגססו עד הבוקר (ריש מסכת שמחות)], והמכה תעשה עליו רושם עצום וחזק.

ולמדנו כמה גדול החיוב שנתפעל ונתרגש ממכות מצרים, ויחרטו בנו רישומן לאמונה מוחשית.

יד יחזקאל (עמ' קצז)

מופלא הדבר, הן מראש הותרה משה את פרעה שבחצות יוכו הבכורים, וימות בנו בכורו, ואף הוא בכור היה. וכל מצרים ידעו מהמכה המתעתדת לבוא עליהם, והבכורים אכן דרשו לשלח את בני ישראל, וערכו מלחמה באבותיהם (עי' מדרש תהלים קלו), וא"כ איך עלו על יצועם ונרדמו? החל בפרעה "ויקם פרעה בלילה" (וכפרש"י ממיטתו), וחזר על בתי עבדיו והעמידם, "וכל מצרים"!

אומר הגה"צ המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל - חייבים לומר שמאות ה' היתה זאת, שהפיל תרדימה על פרעה וכל מצרים, והתעוררו בעיצומה של המכה.

מדוע היו צריכים רשות מפרעה לצאת ממצרים

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר [פרעה] קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל וגו' (יב, לא).

ואם יברחו לא יזכו.

אולם מורן ראש הישיבה שה"ת **הגר"ח שמואלביץ** זצ"ל בספרו **שיחות מוסר** (שנת תשל"א, עמ' ט), אמר על דברי הפרשת דרכים, שדברי הלכה לחוד, ודברי אגדה לחוד, ואין לבאר דברי אגדה עפ"י דברי הלכה. ואומר ביאור אחר עפ"י דרך הפשט, שכונת משה ואהרן בזה היתה, כפי שמצינו אצל נח, שאמר שאינו יוצא מן התיבה אלא ברשות, וכן אצל חנניה מישאל ועזריה שלא יצאו מהאש עד שקבלו רשות. כמו כן ישראל לא יצאו ממצרים אלא ברשות פרעה, ואף שבדאי היה יכול ה' להוציאם בעל כרחו של פרעה, וגם בימי החושך היו יכולים לצאת, מכל מקום מצד מידת דרך ארץ, חייבים לצאת ברשותו של פרעה.

שיחות מוסר (ח"א עמ' ט)

איתא במדרש (עי' ילק"ש רמז רח) שאמר משה לפרעה אין אנו יוצאים מכאן, עד שתאמר הרי אתם ברשותכם - הרי אתם בני חורין.

וצריך להבין, לאיזה צורך הכריחו משה ואהרן את פרעה לשלח את ישראל, מדוע לא יצאו בני ישראל על כרחו של פרעה, שלא בטובתו.

וביאר **בפרשת דרכים** (דרוש ה'), דהנה הבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו (בראשית טו, יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ואותה ביזה, נראה שהיתה מדין העניקה, ומבואר בגמרא (עי' קידושין טז:) שאין דין העניקה לבורת, שעבד שברח מאדונו פטור האדון מלהעניק לו משום שאין שילוחו מעמך. מעתה מבואר היטב מדוע הכריחו משה ואהרן את פרעה לשלח את ישראל, ולא יצאו בעל כרחו. משום שכל ביזת מצרים תלויה היתה בזה, אם ישלחם יזכו בביזה,

בכל המ' שנה במדבר לא קדשו את הלבנה על פי הראיה

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (יב, ב).

ולפי זה מדוקדק מה שאמר הקב"ה למשה ואהרן החדש הזה לכם - כזה ראה וקדש, שדוקא בחדש זה עדיין יכולים אתם לקדש את החדש על פי הראיה, מאחר שעדיין אינכם מוקפים בענני כבוד, אבל מכאן ואילך לא תקדשו יותר לפי הראיה, שהרי במדבר קדשו ע"פ חשבון, ולא רץ ישראל היה גלוי לפני ית' שמשוה ואהרן לא יכנסו.

משלחן רבי אליהו ברוך (עמ' רס"ג)

יש לדקדק בתיבת 'החדש הזה', מה הדגשה יש כאן, ועיין ברש"י. ושמעתי מש"ב הגאון ר"א נבנצל שליט"א לבאר בזה, לפי מה שכתב **רבינו בחיי** (כאן) בשם **רבינו חננאל** שבכל הארבעים שנה שהיו בני ישראל במדבר והיו מוקפים בענני כבוד, לא היו מקדשים את הלבנה על פי הראיה, משום שלא היו יכולים לראות את הלבנה שהוסתרה על ידי הענני כבוד [וגם כלילה היה עמוד האש], ובאותם השנים היו מקדשים את החדש רק על פי חשבון.

מתורת רבותינו

< תכלית הנס - שנוכל להודות ולהלל

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (יג, ח).

בעבור זה: בעבור שאקיים מצוותי כגון פסח מצה ומרור הללו (רש"י).

הסביר מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל בנוגע אמריו: לא כפי שמקובל לחשוב ולהבין שמצות אכילת מצה היא כתוצאה מסיבת יציאת מצרים, ונסבור שיציאת מצרים עצמה היתה לטעמים

אחרים, אלא להיפך לגמרי, כל עצמותה של יציאת מצרים היתה לתכלית המצה.

מוסיף ומטעים מרן המשגיח: הנה, בהבנת עניני הניסים שעושה לנו הקב"ה קיימת הסתכלות מוטעית, נדמה לבני אדם שהנס נועד לתשועה ופירוקן וכדומה, ואחרי שזכינו לנס הנה זה סיבה מחודשת להודות

לשמו הגדול, אבל לא כן הוא, כל תכלית הנס הוא ההלל והודאה, בשביל שאקיים את מצות ההלל, כי גם התשועה והפירוקן הינן למען שנוכל להודות ולהלל לשמו הגדול.

דעת תורה (שמות, עמ' ק"י)

אינו דומה סיפור יצי"מ ששומע מאביו לשומע מאחר

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר (יג, יח).

שנה אחת שאל בחור מהישיבה את מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל שיש לו הזדמנות לשבת בסדר של ליל הפסח ליד שולחנו של החפץ חיים זיע"א, אך שמא עדיף לשבת אצל אביו, אמר לו מרן המשגיח רבי ירוחם שילך אצל אביו, והביא ראיה מדברי רש"י בשופטים (ו, יג) על הפסוק "ויאמר אליו גדעון וגו', ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' וגו', ופירש"י: פסח היה, אמר לו אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר "בצאת ישראל ממצרים" וכו',

עכ"ל. והנה גדעון באותו זמן נעשה שופט על ישראל, ואיתא בחז"ל שהיה בן ארבעים שנה, וכי לא שמע סיפור יציאת מצרים בילדותו ולא למד מעצמו מעשה יציאת מצרים, ומהו שאמר אמש הקרני אבא את ההלל, אלא מבואר מכאן שיש ענין מיוחד לשמוע סיפור יציאת מצרים מהאבא, דסיפור יציאת מצרים ששומעים מהאבא זהו סיפור אחר לגמרי.

ומורינו הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל אמה, דיש להביא כדמות ראיה להוראתו של מרן המשגיח לאותו בחור, ממעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי

אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, ויש לדקדק למה באו התלמידים רק בבוקר, ולא ישבו אצל רבותיהם כל אותו הלילה, ומוכח שהעדיפו לשבת כל אחד אצל אביו ולא לשבת אצל רבותיהם גדולי התנאים, כי סיפור יציאת מצרים צריך לשמוע מהאבא דוקא

אהל משה - פר' ואתחנן (עמ' רמ"ח)

מבאר רבותינו

"סיפור יציאת מצרים" - במשנת הגה"צ המשגיח

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (יג, ח).

הגה"צ המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין היה אומה: "וכי זה רצון הבורא יתברך, שנלעס מצות שבעה ימים!! - רצונו 'שנלעס' יציאת מצרים, שבעה ימים! (גאולת מצרים - עמ' קא).

בענין זה אמה: תנאי יש לקיים מצות "והגדת לבנך" - "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ה' המילה "באזני" מיותרת לכאורה, אפשר היה לומר: "ולמען תספר לבנך", אלא להורות בא, שיכול האדם לספר לזולתו, והדברים לא יכנסו לאזניו!

ומעשים שבכל יום, שאני מדבר עם אחד, ושואלו: "איהר הערט" - האם אתה שומע את דברי, והוא מתפלל על השאלה, והאמת, שאינו שומע כלל, ואינו שם לב לדברים הנאמרים לו!

ולא זו בלבד שיש אנשים שאינם שומעים מה שמדברים אליהם, אלא שיש שאינם שומעים מה שהם עצמם מדברים -

כך מצינו (בראשית רבה לח, יג) שאברהם אבינו שיבר פסילי אביו, וסיפר שהביאו פנכת דייסה והפסל הגדול שיבר את כולם כדי לאכול לבדו. אמר לו אביו: אך צחוק חמדת, הלא אינם יודעים מאומה. אמר לו:

וישמעו אזניך מה פיך מדבר - רואים שיש לפעמים, בו אין האדם שומע מה שפיו מדבר!

והמדרש (ויקרא רבה טו, ג) מספר על הכהן שביקש לצאת למדינת הים לפרנסתו ולימד את אשתו לראות נגעים בהעדרו. פתח ואמר שלכל שעה גומה בפני עצמה, שלא תיהנה מחברתה. אמרה לו: אם למזון שעה דאג הבורא, ודאי דאג גם למזוןך. שמע לדבריה ונשאר במקומו. הרי שידע ואף לימד, אבל אזניו לא שמעו מה שפיו דיבר.

וכמו שמסופר בספר "חובות הלכבות" (שלהי הקדמת 'שער הביטחון') שאחד הפרושים נדד לארץ רחוקה לפרנסתו ולעג לעובדי האלילים. סיפר שהוא עובד לבורא המכין מזון לכל בריותיו. ועובד האלילים אמר לו: פעלך סותר את דבריך. שאילו היית מאמין בכך לא היית נודד למרחקים להשיג פרנסתך. וזהו שנאמר (ירמיה יב, ב) "קרוב אתה בפיהם, ורחוק מכליותיהם".

שהרי אילו היינו חיים ומפנימים לקחי ההשגחה שביציאת מצרים, היתה כל הנהגתנו אחרת! כמובטח בכתוב "וידעתם כי אני ה'!"

זהו שאמר הסבא מקעלם זצ"ל בבאיור דברי הגמרא (קידושין כב:) שאוזן ששמעה על הר סיני "כי לי בני

ישראל עבדים" והלך זה וקנה אדון לעצמו, תרצע. כי האוזן שמעה, והדברים לא נכנסו באזניו.

בהזדמנות נוספת שח הגה"צ המשגיח זצ"ל (אור יחזקאל אלול לט): מסתפקים אנו בהבנות השכל, ואיננו מבינים שהלב הוא שצריך להבין. השכל הוא תלמיד מוכשר, שמספיקה עבורו ידיעה בפעם אחת. אבל הלב הוא תלמיד קשה הבנה שצריך לחזור וללמודו אין ספור פעמים.

והוסיף רבינו (שם אלול שא): אף על פי שאנו סבורים שהנני מאמינים ביציאת מצרים, עלינו לדעת שכל ימי חיינו חייבים אנו לחדש יסודות יציאת מצרים. ובעת שלא נשנן ונחזור ונעסוק בכך, תעלם ותשכח מאתנו האמונה ביציאת מצרים. וחייבים אנו לעסוק כל ימינו ביציאת מצרים, ואז נבין שכל ימי חיינו מחויבים אנו ללמוד ולעסוק ביציאת מצרים.

וזהו שאמרו שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והרמב"ם (בהלכות חמץ ומצה פ"ז ה"ו) הוסיף כאילו "עתה" יצא ממצרים, והרגשה זו בליל הסדר לא תבוא אלא בדרך עבודה מתמדת בזכירת יציאת מצרים, בכל ימות השנה.

אור יחזקאל (יראה ומוסר שכה; אלול כט; אלול שא)

מורנו ראש הישיבה

הגאון הגדול רבי רפאל שמואלביץ זצוק"ל

תשע שנים להסתלקותו - ט' שבט תשע"ז

מאמר נפלא מהליכותיו ודרכיו של מורנו רה"י שכתב בנו הגאון רבי בן ציון

יוסף שמואלביץ שליט"א ככלות השבעה לאביו זצ"ל

התפרסם בקובץ קול התורה תשרי תשע"ז

עד הסוף

צריכים להקיף את כל הסוגיא

מצד שני הוא דרש שלא יהיה זה התעמקות בסברא גרידא, אלא לדעת ולהקיף את כל הסוגיא, הוא דיבר באריכות והוכיח בראיות שמי שאינו יודע את היקף הסוגיא גם הקושיות שלו אינן קושיות.

היה רגיל להגדיר בשם ר' ישראל סלנטר דרגות עצומות מה זה תלמיד חכם בימינו, ואמר שעבורנו מה שדרש הגר"ס הוא למעלה מהשגתנו, אך מה שיש לנו לעשות הוא ללמוד כל הסוגיא כולה בגפ"ת, ואת חשבון הסוגיא שיהא הכל שגור בפיו ותוך כדי לימוד זה לשים לב לכל נקודה אשר מתעוררים בה ב"דרך הילוכה" של הסוגיא ולהשאיר בצד, ואח"כ לחזור וללמוד את הסוגיא כולה ביחד, ואז להתבונן ולהתעמק בפרטי הסוגיא, למצוא כל מה שקשה בסוגיא, ולעמול לתרץ זאת עד שתתיישב הסוגיא בלבו. ואף חשובות מאד הידיעות של הסוגיות האחרות במסכתות אחרות, "חבילות של משניות", דאע"ג דאין נוגעות ישירות לסוגיא שעוסקים בה, מ"מ היסודות היוצאים מסוגיא זו משמשים ככלים להבנתה של סוגיא אחרת, וחשוב שהידיעות והיסודות יהיו "חיות" אצל הלומד כדי שיוכל להשתמש בהם בכל מסכת ובכל סוגיא אשר ילמד.

כדאי להזכיר גם כמה היה איכפת לו בזבז הזמן, הן בכמות והן באיכות, הוא היה רגיל לומר לי: "אין לי שום דרישות כמה שתספיק, רק דבר אחד אני מבקש ממך - בסוף כל סדר תחשוב עם עצמך, עם מה באתי לסדר ואיך התקדמתי בסדר זה, ואז תענה לעצמך האם התוצאה הזו מצדיקה 4 שעות של סדר

מצינו בפסוק (שמואל א' טו, יח) שש מעלות שנשתבח בהן דוד המלך, "יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו". ובילקוט שמעוני (שם רמז קכה) יודע נגן - שיועד לשאול, וגבור חיל - שיועד להשיב, ואיש מלחמה - שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה. ונבון דבר - שמבין דבר מתוך דבר. ואיש תאר - שמראה פנים בהלכה. וה' עמו - שהלכה כמותו בכל מקום.

שמעתי פעם מאדם חשוב שפירש "יודע נגן - יודע לשאול", כי מי שאינו מבין במוזיקה אפשר לשיר לידו ולזייף הניגון, והכל נשמע לו מציין, אבל מי שיועד לנגן הוא מקיף וקופץ מכל זיוף קל, וכך בלימוד מי שאינו יודע ללמוד - כל הסוגיא נראית לו ברורה וחלקה, אבל היודע לשאול מרגיש בקשיים ועומד עליהם. והוא "גיבור להשיב" כי צריך כח לענות תשובה נכונה ולהחליט שזו האמת.

אני חושב שמאבא למדנו להיות "יודע לשאול" -

לקנות איזה בושם, הרי זה הסחת דעת מהריכוז וההתמקדות במטרה, ובעיקר הרי זה עלול להפסיד לי העסקה שעליה אני נלחם.

זוכרני בהיותי בחור במחנה "בני תורה", המטרה שם היתה לשנות השקפת עולם של תלמידי בתי ספר חיצוניים, להפוך אותם משאיפת חייהם להיות עורך דין או רופא גדול, לשאוף להיות תלמידי חכמים. כל הזמן היה מתח נורא סביב הנושא של פרנסה, והיינו מנסים להוכיח בהלכה שאין היתר להשקיע זמן ומאמצים לפרנסה בריוח.

פניתי לאבא ושאלתי אותו איך לשכנע אותם, הוא אמר לי שהנושא אינו תלוי בכלל בעניי הלכה, "תגיד להם שגם לעבוד בזבל מותר ע"פ הלכה, אבל תראו לי מישוה שיוכל לעבוד ביהלומים ובוחר לעבוד בזבל, כמו כן אתם יש לכם אפשרות לעסוק בדבר היקר ביותר בעולם, אל תהיו שוטים להפסיד את זה בשביל מה שקוראים פרנסה בריוח".

הדבר הראשון והחשוב שיכולים ללמוד מאבא זצ"ל הוא ענין זה עצמו, להעמיד את התורה בראש מעיינינו, שהיא העיקר היחיד, וכל השאר טפל, וממילא מה שמסייע לעיקר נעסוק בו, ומה שעלול להפריע לנו נתרחק ממנו.

גם בלימוד התורה עצמה הוא דרש להבחין בין עיקר וטפל, היה מפריע לו מאד כשראה תלמידים שהשקיעו זמן ומאמצים ומחשבה לחדש מערכות בדברי אגדה, או בסוגיות אחרות מהסוגיא הנלמדת, גם בזה הוא הסביר שאדם המוצא סיפוק בדברים אלו בהכרח יהיה זה על חשבון העמל לברר הסוגיא

אנו מחמירים מאד בביטול תורה

פשוט וברור לי שאם היו שואלים אותנו, הדבר הראשון היה אומר להתחזק בתורה.

אני זוכר שבימי הנעורים שאלה אותנו אחותי, שהיו לה חברות מכל החוגים, "במה אנחנו מחמירים? כל החברות שלי מספרות על חומרות מיוחדות שנוהגים אצלן, אם זה לקלף עגבניות בפסח, וכו' ודוקא אני, שאבא שלי ראש ישיבה, והיה צריך להיות גדול המחמירים, אין לי חומרא מיוחדת שאני יכולה להתפאר בה". ענה לה אבא "ודאי שאנחנו מחמירים. אנו מחמירים מאד בביטול תורה..."

כל ימינו היה מזכיר מה שכתב בשו"ת מהרש"ל (סי' פ"ה ד"ה זמן הדלקת): "ומה שהאידנא הבורחים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי (לנר חנוכה) ועדיפי לדעתיהו מרבי זירא (שבט כ"ג) זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר, והלואי שלא יקילו במצוות החמורות.

ודבריו תמוהים דאף להחומרא שמחמירין על עצמן אין לה טעם, מ"מ מהדרים הם במצוות, ומה מקום מצא לומר שהם מניחין העיקר ולחשדן שיקילו במצוות חמורות.

אבא זצ"ל הסביר את הדברים, שלאדם יש מצפון אבל הוא מוגבל, אם אדם ממלא את מצפון בתחושה טובה שמחמיר בענין אחד, בעל כרחו יהיה זה על חשבון דברים אחרים, ומשום כך צריך להבחין בין עיקר וטפל. ודאי שצריך להחמיר, אבל להחמיר בעיקר ולא בטפל, כי חומרא בטפל סופה שיבואו להקל במצוות חמורות.

בזה הוא הסביר מה שאומרים בוידי של יו"כ קטן, את אשר הקלת החמרת: ואשר החמרת הקלתי, בשלמא החמרת הקלתי מובן, אבל מה העבירה באשר הקלת החמרת, ועוד דמקדימים את זה להחמרת הקלתי, אבל הביאור שהשורש והסיבה להחמרת הקלתי מתחיל בזה שבאשר הקלת החמרת.

לא להסיח דעת מה"ביזנס" שלו

כשאחד מהאחים ניסה לשכנע אותו להחמיר באיזה ענין שהוא חשב שאין לו מקור בהלכה, וניסו לומר לו "מה איכפת לך", אבא לא היה מוכן בשום אופן לקבל את זה, ויש שהסבירו את זה דזה נובע ממידת האמת שהיתה בו, אבל לדעתי עיקר הנקודה היא על חשבון מה זה יבוא, אבא היה כל חייו עסוק ב"ביזנס" שלו, וכלשון רש"י למיימינים בה "טרודים לדעת סודה", הוא היה במלחמה מתמדת על עיסקת חייו.

נתאר לעצמינו אדם שבאמצע ניהול משא ומתן על עסקה של מליונים מתחיל מישוה לעניין אותו

היינו לדעת איך לשאול, לא שאלות תם - "מה זאת", אלא שאלות הקולעות אל נקודת המרכז בסוגיא, ומכוונות אותנו להגיע למסקנא, ומתוך כך גופא הגיע להיות "גיבור להשיב", להציב תוכנית מוכרחת ולמלאותה בתוכן מובן מסביר. "איש תאר להראות פנים" - כמה הרגיז אותו, כשבונים בנינים שלמים על דיוקים קלים, היה רגיל לומר ש"גמרא מפורשת לא גרע מדיוק", ולכן דרש לבנות יסודות מתוך ראיות מוצקות, ועם זה לבאר את הסוגיא.

הכרת הטוב אין לה גבול

אם רוצים דוגמא לגודל הכח של הכרת הטוב שהיה לאבא, שמעתי מאברך תלמיד שלו שהוא הגיע לשיבה לפני כשלושים שנה, וכיון שלא הבין יידיש ביקש מאבא שיגיד להם השיעור בעברית. אבא הסכים ואמר לאותו אברך: "תארגן שיעור ואני אמסרנו בעברית". האברך אכן אירגן קבוצה, ומתוך הכרת הטוב שהיתה לאבא על כך מאז והלאה למשך כ-25 שנים השתתף אבא ממש בכל שמחה שהיתה בבית האברך הזה, בלי יוצא מן הכלל.

ואפילו כאשר אבא כבר נחלה אירע פעם ואותו אברך הסתיר מאבא שהוא עושה חתונה כדי שלא להטריחו, אבא שמע על כך וביקש ממני לקחת אותו גם לחתונה זו.

יודעת כי שלום אהלך

נראה לי שאבא היה 'חד בדרא' בתחום שלום בית, כל פעם שהיה חוזר הביתה, וזה היה יכול להיות שלש פעמים ביום, היה מספר לאמא בפירוט רב, מה עבר עליו מרגע שנפרדו עד לרגע שנפגשו שוב. אם הספיק את האוטובוס ואת מי פגש ואיך היה השיעור וכיו"ב.

אירע פעם שכשאבא ואמא נסעו לנופש, ולא יכלו לנסוע באותו אוטובוס, מורנו המשיגה הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א הציע לבניו תתפסו מקום אחורי ר' רפאל ותקשיבו לשיחות הטלפון שלו. הם תיארו איך כל כמה דקות אבא התקשר לאמא, ותיאר לה מה הוא רואה ובירר מה אתה וכו', ומדובר באדם השקוע כל כולו בתורה וחס על כל רגע ההולך לאיבוד.

כמעט כל פעם שאמא יצאה מהבית, היה אבא מלווה אותה לתחנת האוטובוס או לפחות עד היציאה מהבנין.

סיפר הרב וולמן שפעם אחת אבא דיבר אתו בלימוד והם ירדו מהשיבה לכיוון הבית של אבא, כשהגיעו ליד הבית ראה אבא שהפרחים בעציצים בחלון מתייבשים, הוא ביקש סליחה מילא משפך והשקה את העציצים, ואז חזר לדבר בלימוד.

הוא החציף מעט, ואמר "מה נאה אילן זה", ואבא ענה לו על אתר "בזכותך התחדש לי 'פשט' חדש במשנה זו, ההולך בדרך ושונה ורואה אילן, היינו רואה עציץ של אשתו שזקוק להשקיה, ואינו משקה כי אומר "אסור להפסיק - מה נאה אילן זה" מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו...

המעביר על מדותיו קונה עולמו בשעה אחת

באחת השבתות האחרונות שלי בבחור בשיבה קטנה, אירע שבחור פגע בי מאד בצורה פומבית, והייתי פגוע ומושפל. במוצאי שבת התקשרתי לאבא וסיפרתי לו, היה זה בחור שבנקל יכולתי להשיב לו מנה אחת אפיים. אבא ענה לי מבחינת הלכה ודאי שמותר לך לנקום בו, זהו צער הגוף במקום ריתחא, אבל תדע לך שיש לפעמים שה' מזמין לאדם מצב שהוא יכול לזכות בו לדרגות שבאופן רגיל היה צריך לעבוד במשך שנים כדי להשיגם, וכאן אבא התחיל ממש לבכות מהתרגשות על גודל הזכות שנקרית לפני, והוא אומר לי תוך כדי בכי, "אני שוב אומר מותר לך להחזיר לו, אבל יש לך הזדמנות להיות מעביר על מידותיו שמעבירין לו על כל פשעיו, אם תתגבר תוכל לזכות ברגע אחד בזכי שאורכת שנים".

והוא עצמו היה מעביר על מדותיו שאין כמוהו, כמובן אי אפשר לפרט, אבל אחרי כל מה ששמענו וראינו אצל אבא הדבר הגדול ביותר בעיני הוא, שהיה אדם חשוב שפגע בו פגיעה עצומה, בדברים שהיו הכי חשובים לאבא. ואבא מצדו עבר על מידותיו וכיבדו כל ימיו כבוד גדול, ולא זו בלבד אלא שעכשיו בימי השבעה ניסיתי לברר אצל אמי, מה היא יודעת על זה ולתדהמתי אמרה לי שהיא אינה יודעת מדבר זה בכלל, אבא לא סיפר לה שהיה משהו...

מכתבי רבותינו

מכתב מגדולי רבותינו לבית מיר בעניני הזמן או הפרשה

"כי זאת הוא דרכן של צדיקים להיות בטוח תמיד על חסדי השי"ת. והבטחון משיגם, מכל מקרה ומקרה רואים כי אין לבטוח על העוה"ז רק לקוות אליו יתברך"

מכתב בענינא דיומא בפרשת השבוע ששלח הגה"צ **יחזקאל לוינשטיין זצ"ל** לתלמידו פר' **בא בשנת תשי"ז (אור יחזקאל מכתבים - מכתב רלה):**

"כמה אנו צריכים להיות ממכירי טובת השי"ת כי זכיתי להיות בארצנו הק', ואצל מקום תורה. ואולי גם להיות ממחזק את הרבים לתורה ולתפילה לפי ערכי. וביותר מתחזקים אנחנו בענין האמונה. כמה גודל הענין בפרט בעת כזאת רחמ"ל אשר הענין חיוזק האמונה והשגחה רחוקה מבני אדם.

רואים אנו מפרשת השבוע אשר השי"ת ה' מלמד לדעת את שם ד' גם את כלל ישראל. כי אני הכבדתי את ליבו למען שיתי אותותי וכו' וידעתם כי אני ד' בלי הרף כל השנה כולה.

אמרו חז"ל (מדרש וארא) כי כל מכה עמדה ז' ימים, ואזהרה והתראה היה מקודם כ"ד ימים, נמצאו כי כל השנה היה מלמד, ומחנך אותם לדעת כי אני ד'. ובמופתים שונים בכל מכה לימוד חדש, והכל לידע עיקרי האמונה והשגחה. אשר באמת כי במופת אחד יוצא הכל, כי פשוט הוא מי שבידו לשנות הטבע הוא הבורא המחדש הוא המחיה, ואין עוד מלבדו, אך הכל הוא כי אדם לעמל יולד.

...מה מאד טוב חלקך אשר אתה מכיר מכל מקרה רחמ"ל יד ד' ית' והשגחה אך העיקר הוא שיתן כל מעשה ומעשה לימוד ולסמוך על העתיד לטובתו ית' ולהשיג לב מנוחה. כי זאת הוא דרכן של צדיקים להיות בטוח תמיד על חסדי השי"ת. והבטחון משיגם, מכל מקרה ומקרה רואים כי אין לבטוח על העוה"ז רק לקוות אליו יתברך. מבקש אני ממך לחזק את עצמך בזאת:

תמחול לי בקימוץ כתיבתך, תמיד כי מלבד העצלות אשר שורר באדם, טרוד אני בענין הרבים ב"ה בענינים שונים... (-)

הדמיון של זכירת שבת לזכירת יציאת מצרים

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי

ממצרים (יג, ח).

כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ מצה ה"א) "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, כמו שנאמר זכור את יום השבת. ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ואף על פי שאין לו בן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים, וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח" וכבר עמדו האחרונים לבאר מאי שנא חיוב זכירה זה משאר כל השנה, הרי בכל השנה מחויבים אנו לזכור יציאת מצרים. ועוד צ"ע מה שכתב כמו שנאמר זכור את יום השבת. מה שייכות יש בין חיוב זכירת יציאת מצרים של ליל פסח לחיוב זכירת יום השבת, ומדוע לא כתב הרמב"ם שאר זכירות, כגון זכירת מעשה עמלק, או מעשה מרים וכו'.

וביאר זאת מורינו הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל, דכי היכי דהנה בזכירת שבת כל השנה חזין דלא דמיא לשאר זכירות, דבשאר זכירות כגון עמלק ומעשה מרים אין אנו מצווים אלא לזכור העניין בלבנו, ולא חייבה התורה לא במעשה לזכירתם, ולא בשום מנהג שיראה כאילו היום נעשה, משא"כ בזכירת שבת חייבתנו התורה לזכור בקידוש וכו', וכן ענין ביטולה ממלאכה (אף שנלמד משמור), היינו שנצטוונו לזכור באופן שע"י מעשינו שנקדשו ונשבות בו יהיה כדמיון למה ששבת הקב"ה במעשה בראשית, וכך אופן הזכירה לעשות יום זה כיום ששבת בו הקב"ה.

ולפי זה י"ל בפשטות דברי הרמב"ם, שגם בזכירת סיפור יציאת מצרים בליל פסח שונה משאר זכירות, ומה שמחויבים אנו בכל השנה לזכור, שהרי נצטוונו בו לספר ולהראות כאלו יצאנו ממצרים בו ביום, וזהו דדמיא זכירת שבת לזכירת יציאת מצרים.

(גליון עומקא דפרשה, ערב פסח תשע"ב)

"שבילי דירחא"

ביאור פשוט
והקדמה
לסוגיות
של קידוש
החודש.

פרי יכולו של הרב אברהם יעקב גולדמינץ
שליט"א מלומדי הישיבה הקד'
בביהמ"ד "העמלים".

ומבט על חכמת התכונה - האסטרונומיה של הקדמונים.

לספר צורפו שרטוטים והמחשבות (חלקן צבעוניות). בהמחשבות ניתן דגש מיוחד על זוית הראייה מהמבט של הצופה על פני כדור הארץ, מלבד התרשימים העוסקים במבנה של כל מערכת גרמי השמים.

הרצאה לטעום מחכמה עמוקה זו, ולהבין את הסוגיות הסבוכות במסכתות ראש השנה וערכין ובעוד מקומות בש"ס, ימצא בספר זה כלי עזר איכותי.

הרצון להפיץ תורה מביא את המחבר למקומות שונים, להרצאות והמחשבות הדברים עם גלובוס וכלי עזר נוספים.

המערכת מברכת את הגאון המחבר שליט"א שיזכה להפיץ מעיינותיו חוצה, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

המחבר מסביר בהקדמה לספרו את מטרת החיבור: ספר זה לא נועד לחדש חידושים, גם לא ללקט ולהקיף את כל הנושא של קידוש החודש, אלא להביא את הלומד בו להבנה בסיסית בסוגיות הגמ' העוסקות בנושא קידוש החודש.

זיכני ה' ית' והמהדורה הראשונה של הספר התקבלה בחיבה בקרב הלומדים. במהדורה זו נוספו המחשבות והסברים מפורטים יותר בחכמת התכונה, לפי שאלות הציבור והרצאות הדברים במקומות מגוונים.

הנושא של קידוש החודש לא מספיק מוכר ללומדים. קידוש החודש וחוכמת התכונה נראים דברים הרחוקים מן ההשגה.

הספר נכתב בשפה ברורה ופשוטה ובסגנון השווה לכל נפש, והוא מיועד גם עבור מי שאין לו ידע במהלכי הכוכבים. פרקי המבוא יציגו לפני הלומד בסיס להבנת הסוגיות,

נשמח לקבל מאת בני הישיבה מחברי הספרים את חיבוריהם,
נא לשלוח למייל com.gmail@kenes.mir

ועד מפי הרה"ג רבי ישעיה פינקל שליט"א

ישיבת מיר – ירושלים, ביהמ"ד 'פרידמן' ערב פסח, תשע"ט

-נכתב על-ידי אחד השומעים-

אמונה בהשגחה פרטית - הנלמדת מיציאת מצרים

אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה".

מבואר בדבריו הק: אמונה זה לא רק להאמין שיש בורא שברא את העולם, אלא להאמין שהבורא יודע כל דרכי איש ובוחן כליות, אם הוא לא מאמין בהשגחה בכל פרט ופרט הוא לא מאמין גם בייחודו של עולם. הדרך היא קודם להאמין בהשגחה ורק אחר כך יש תוקף לאמונה בייחוד ה', אבל אם אין אמונה בהשגחה, אין אמונה בייחודו של עולם ואין זה יחוד שלם כי זה סגולת ישראל על כל העמים, והיינו לידע כי הקב"ה מנהיג את הבריה ומחייבים אנו למסור את עצמנו והנהגותינו להנהגתו יתברך. וכאשר האדם סבור כי בעצמו מנהיג את מעשיו ואת דרכיו אינו נקרא מאמין.

ואלו הן כוונת דברי הרמב"ן (פר' בא) שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין שכל דבריו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, כוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו, ונודה אליו שהוא בראנו.

אמונה בהשגחה זהו דבר מחייב, כי כשאדם מאמין בהשגחה כל ההנהגות שלו שונה, ההתייחסות שלו לבורא שונה. וזה מה שאומר האורחות חיים: "כי מי שאינו מאמין 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין". "אנכי ה' אלוקיך" - זה האמונה בייחוד ה', אבל "אשר הוצאתיך" - זה האמונה בהשגחה הפרטית. וכשיש אמונה בהשגחה אזי האמונה בה' ברמה גבוהה יותר.

ובזה מיושב שאלת האבן עזרא, ששאל למה כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמים וארץ". וביאורו: שהשבח שהקב"ה ברא שמים וארץ זהו שבח על ייחוד ה', אבל אם אין את השבח של "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שמכאן אנו למדים את ההשגחה על כל יחיד ויחיד, אז גם כל האמונה ב'אנכי ה' אלוקיך' לא אמונה כדברי הרא"ש. ולכך כתב אנכי ה' אלוקיך דהיינו ייחוד ה', אשר הוצאתיך מארץ מצרים דהיינו השגחה פרטית. ובזה מיושב אמאי כתב בלשון יחיד שההשגחה הוא על כל יחיד, ועל כל אחד ואחד יש ציווי להאמין בהשגחה בייחודו של עולם.

השגחה כללית ופרטית

ישנם שני חלקים של השגחה, חלק ראשון הוא השגחה כללית, ההשגחה של הבורא על כל הבריה, על החי, הצומח, הדומם וכו'. ובנוסף על כך גם השגחה על הגויים שזה גם השגחה כללית. אבל חוץ מכך יש את החלק השני שהוא השגחה פרטית. הקב"ה אומר לאברהם (בראשית יח, טו): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו", מהו הלשון "כי ידעתיו", מברר רש"י: "לשון חיבה". כאשר אדם קרוב למישהו ומחבב אותו יש לו קירבה גדולה אליו והוא יודע אותו.

וכידוע אברהם אבינו עזב את כל העולם הזה ואת כל העבודה זרה, והתייחד רק בייחודו של עולם - הקב"ה, אברהם אבינו היה פרטי הוא לא היה ככל העולם, כל העולם מעבר אחד ואברהם אבינו מהעבר השני. בגלל שההנהגות של אברהם אבינו היתה פרטית ממילא גם ההתייחסות אליו היתה פרטית, והקב"ה התפנה מכל עסקיו ועסק בו ובצרכיו בהשגחה מיוחדת.

וזהו לשון הרמב"ן (שם): "והנכון בעיני ידעיה בו ממש. ירמוז, כי ידיעת השם שהיא השגחתו בעולם השפל, היא לשמור הכללים. וגם בני האדם מונחים בו למקרים עד בא עת פקודתם". כלומר כל הגויים וכל הבריות בעולם נמצאות בהשגחה כללית, זה בעצם השגחה כללית בהסתר שאפילו הם לא מודעים אליה.

אבל מוסיף הרמב"ן שיש עוד סוג השגחה: "אבל בחסידי יושם אליו לבו לדעת אותו בפרט, להיות שמירתו דבוקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה

כתוב בתורה (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", שואל האבן עזרא: מדוע כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמים וארץ", הלא דבר ראשון צריך להאמין שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ.

עוד יש לשאול: מדוע הפסוק כתוב בלשון יחיד "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך", ולא בלשון רבים אנכי ה' 'אלוקיכם' אשר הוצאתי אתכם. כמובן שאמונה זה ענין פרטי של כל אחד, אבל הציווי הוא כללי.

אלא יסוד הדברים כך הם: כתב ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ('אור יחזקאל' אמונה, פרק תורת ההשגחה), העיקר הראשון ב"ג עיקרים הוא "אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

וזהו לשונו: "הוא בורא ומנהיג באותה מדה עצמה שברא הקב"ה את העולם ונעשה הכל על ידו ואין לזולתו חלק בבריה, כן מנהיג השי"ת את הבריה ללא שותפות ועזר כלל, והוא לבדו עושה ועושה, אם הקב"ה לבדו עשה הרי בהכרח שהוא לבדו עושה ויעשה שאם ללא כן שוב יעשה הכל לאין, כי הכל נברא יש מאין והקב"ה לבדו מחזיק את הבריה והכרחי שהקב"ה עושה ויעשה לכל המעשים".

"יסוד האמונה שאין עוד מלבדו רק הקב"ה לבדו עושה הכל ואין שום שיתוף לכח ולחומה והחומר רק שליח ביד הקב"ה כגרזן ביד החוצב, דכל הנכשל בזה וסבור שיש שיתוף לכח החומר הרי זה חטא העגל ואינו ראוי שימסר לו תורה"

עוד הוסיף וכתב: "יתבונן כל אחד במצבו ויראה כמה רחוקה וקשה האמונה האמיתית. שאדם רגיל לראות שכאשר עובדים לפרנסה מקבלים שכר ואילו האיני עובד אינו מקבל שכר, בעת שאדם חולה והולך לרופא נרפא ממחלתו וכאשר אינו מתרפא מחלתו מתגברת. ועבודתנו לידע כי "רופא חולי עמו ישראל" הקב"ה המרפא והנותן מזור למחלתו ואילו ביד הרופא אין כל כח והוא רק שליח הקב"ה לרפא".

"אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים" (במדבר טו), ביציאת מצרים הראנו הקב"ה כי ה' הוא האלוהים ואין עוד, ואף כל המלאכים והשרפים אינם אלא שלוחים ביד רצון הקב"ה. ואיתא בחז"ל (דברים רבה ב, יט) רבנן אמרי: יתרו נתן ממש בעבודה זרה שנאמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים' - מהא דאמר גדול מכל האלוהים משמע דאף אלוהים אחרים יש, וביאר בזה הסבא ז"ל לפי יסוד הנזכר, יתרו על אף גדולתו שיתר פרשה אחת בתורה עדיין לא הגיע להכרה באמונה השלימה שאין עוד מלבדו וכל העולם כולו אינו רק כגרזן ביד החוצב וכו'. משה אמר 'אין עוד מלבדו אפילו בחללא דעלמא: זו היא ההכרה האמיתית, כפשוטה אין עוד מלבדו. כי אני ה' בוחן לב וחוקר כליות' (ירמיה יז) אין הביאור שהקב"ה בכחו ויכולתו לבחון את הלב והכליות, אלא שאין הלב והכליות מציאות אלא הלב והכליות הם מציאות של הקב"ה, וכנאמר שהקב"ה מקומו של עולם, וע' בנפש החיים (ריש שער ג') מה שביאר בארוכה גדר מקומו של עולם".

'אמונה' בידיעה!

והנה ב'אורחות חיים' להרא"ש (אות כו) כתוב כך: "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה תקיים בלבבך הייחוד השלם בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי ה' אלוקיך

ממנו כלל. כטעם לא יגרע מצדיק עיניו (איוב לו, ז). ובאו מזה פסוקים רבים, כדכתיב (תהלים לג, יח) 'הנה עין ה' אל יראיו, וזולת זה'. עכ"ל.

כתוב ברמב"ן שיש השגחה כללית על כל העולם והיא בהסתר ביחס לנבראים, ויש השגחה פרטית על חסידיו שהוא שומר עליהם תמיד לבדוק מה הצורך שלהם.

ודבר זה תלוי אף במעשי בני האדם, עד כמה שהאדם הוא דבוק בהקב"ה ומאמין בהשגחה וחי את הקב"ה בכל רגע ורגע כן הקב"ה מתנהג עמו בהשגחה פרטית. והלא יש לנו מצוות רבות לקיים בכל רגע ובכל זמן. וכמה שהאדם מקבל על עצמו לקיים מצוותיו ולהאמין בהשגחה, גם הקב"ה מתפנה מכל עסקיו ומתעסק רק בו, כי כגודל הקרבה של האדם ביחס להקב"ה, כך תהיה קרבת הקב"ה אליו!

ומוסיף על כך הרמב"ם (מורה הנבוכים חלק ג פרק נא) וכך כותב: "והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד. והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עיתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בהשם לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל. אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפועל. ואמנם הוא אז משיג בכח קרוב, והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב". עכ"ל

מבואר בדבריו, שיש צדיקים שדבוקים בהקב"ה בכל רגע ורגע וממילא הקב"ה גם דבוק בהם בכל רגע ורגע, ויש כאלו שהם לא כל כך דבוקים בהקב"ה ותלוי הדבר בתקופות, גם השי"ת מתנהג איתם באותה מידה. וכפי גודל האמונה האמיתית הפנימית בהשי"ת, כך גם הקרבה הזאת מהשי"ת כלפיו, כשאדם מאמין תמיד אף אם נראה לו שהדברים נעשו לו שלא בצדק, שכשהוא מתבונן שהכל בהשגחת השי"ת אין לו להצטער על כך, כי הוא יודע שהכל מאיתו יתברך והכל לטובתו והקב"ה משיג עליו להיטיב עמו. רק הזכות והחובה של האדם היא לראות ולחיות את זה.

ומוסיף עוד הרמב"ם (שם): "ומפני זה יראה לי כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו, יהיה עוצם הרעה וכו'. ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו השי"ת בדרכים האמיתיים ושמחתו במה שהשיג, אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מן ממיני הרעות, כי הוא עם ה' וה' עמו".

מבואר כאן יסוד: שכל הרעות שבאות לאדם זה רק בגלל הריחוק שלו, הוא לא מתחבר להשגחה של ה'; בכך ההשגחה כביכול מתרחקת ממנו, וכשיש הסתר באים כל הרעות והצרות.

באופן טבעי גם ניתן לראות את זה, הרמב"ם (בהלכות דעות) מזהיר על מאכלים ועל הרגלים מסויימים במאכל שהינם מזיקים, וכן כשיש לאדם צער שגורם בסוף לנזק בגופו. וכאשר חיים באמונה לא מצטערים כי יודעים שהכל מושגח והכל לצורך ואין מקרה בעולם. ואם אדם חי כך הוא כבר אדם נעלה יותר, וכן במאכל אם הוא יודע שהכל מושגח הרי מתנהג כצדיק האוכל לשובע נפשו. והדבר העיקרי שאדם הזה מרוויח, הוא שהקב"ה מנהיג אותו בהשגחה יתירה.

כתוב כאן יסוד גדול בהשגחה: הקרבה של הקב"ה לצדיק זה יותר גדול מכל ההשגחה שיש בבריאה, ודבר הזה נעשה כגודל האמונה של האדם בהשגחת השי"ת והוא צועד על פיה כך הוא מקבל השגחה וקרבה מיוחדת להיות דבוק בהשגחה מופלאה, וגם הוא זוכה לכל טוב גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, וגם שיסורו ממנו כל הרעות.

מעלת ההתבוננות!

אין זוכים לכזאת דרגה של השגחה מהקב"ה ואין מגיע האדם לאמונה כזאת בהשגחה.

התשובה העיקרית היא: להתבונן!

הקב"ה אומר למשה רבנו (שמות ו, ו-ז): "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם" וגו'. הקב"ה אומר למשה לומר לבני ישראל מה יהיה ביציאת מצרים, הוצאתי אתכם וכו' כל הד' לשונות של גאולה ומסביר לו את כל התהליך. לכאורה, מדוע ה' צריך להסביר לו את כל התהליך, בני ישראל יגיעו ויראו בדיוק את כל

הניסים ואת כל הנפלאות מעצמם.

אלא אומר ר' חיים פרידלנדר זצ"ל: בלי התבוננות ובלי הכנה מוקדמת קשה מאוד לשים לב לפרטים!

וביארנו: ביציאת מצרים שבני ישראל היו בתוך קושי וחושך ושעבוד לא היה להם זמן להתבונן ולראות את הקב"ה, כי הם היו בעבדות, לעבדים כמו שהמצרים עשו את בני ישראל אין סיכוי שהם יוכלו לפקוח את עיניהם ולהתבונן בגדלות השי"ת. הקב"ה היה צריך להזהיר אותם שהולכת להיות גאולה ותראו את השלבים ותשימו לב, ודווקא הוא ולא שליח כדי שתהיה קרבה ודבקות והכרת הטוב לראות בטוב שה' עומד לעשות לנו. ובלי הכנה ובלי התבוננות אי אפשר לשים לב לכך, ואם הם היו מגיעים לכך ללא הכנה הם לא היו שמים לב לניסים ולקרבה של הקב"ה ושהוא רוצה לקחת אותם לו לעם. ולכן היה צריך להכין אותם.

ובכן כאשר קרו הדברים בפועל הם ידעו ויאמרו הנה כך, וכך ה' הבטיח לנו, ועוד ועוד, וכך אדם מתפעל ומקבל שמחה פנימית גדולה כי כשהאדם חי בהשגחה אז כולו מתענג על ה' ושמח בטובת ה'.

ממילא הדבר מובן למה ה' הודיע זאת למשה, כי היה צריך התבוננות והכנה להבנה בהשגחה ולראות את ההשגחה אין שהקב"ה מייטיב איתם מידה כנגד מידה בכל פרט ופרט, הכל מדוד ושקול. וכגון במה שאמר הכתוב "ולכן את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" והיינו במה שעניו המצרים את ישראל, הרי בגלל שהם סבלו קושי גדול כך ה' נהג איתם "וכאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ", שבט לוי שישב ולמד תורה ובזכות כך הוא היה בדרגה אחרת, אבל הוא לא פרה ורבה כמו עם ישראל, הכל מדוד, יש קושי אבל יש גם הטבה! וכאשר הוא מתבונן הוא יכול להגיע לפסגה מיוחדת בקשר שלו עם בורא עולם.

הגורמים לחוסר התבוננות

החובת הלבבות כותב (פתיחת שער הבחינה) מדוע אדם לא מגיע לדרגה הראויה של ייחוד ה' - כי הוא לא בוחן ולא מתבונן. והוא מביא שיש שלש סיבות הגורמות לאדם לא לבחון ולא להתבונן.

סיבה ראשונה: כי אדם עסוק כל הזמן בעולם הזה, וכבר כאשר יש לו משהו הוא מיד חפץ ליותה הוא כל הזמן עסוק בעולם הזה ואין לו זמן לחשוב על הבורא ועל הטובות שהוא מייטיב עמו כי עסוק כל הזמן במה עוד לא קיבלתי. כאילו ה' לא מרעיף עליו שפע של טובות והוא כל הזמן צריך להיות במרדף כדי להשיג עוד עולם הזה, ומפני כך אין לו זמן להתבונן.

סיבה שנייה: כי אדם מהרגע הראשון שהוא חי הוא מוקף בטובות, כל מה שהוא צריך הוא מקבל ולכן אין לו זמן לראות ולבחון את הטובות שהבורא עושה איתו (עיי"ש).

ואיתא במדרש (ויק"ר פרשה כח, א): "כל מה שהבריות מגדלין במצוות ובמעשים טובים בעוה"ז דיין שהקב"ה מזריח להם השמש".

ומביא החובת הלבבות משל לאדם שאסף לביתו ילד קטן מהרחוב וגידל אותו, והוא גדל כאחד הילדים ולא ידע להכיר טובה, הוא לא יאמר אף פעם טובה למיטיבו. ואילו אדם שהוציא אותו מבית האסורים הוא לא יפסיק להלל ולשבח למיטיבו.

הילד הקטן נולד כולו בהטבה אין לו מושג כדי להכיר בטובות שנתנו לו, ולעומת זאת לאסיר היה רע וברגע שמישהו מייטיב עמו הוא מיד מרגיש את גודל ההטבה. אף אנו כלפי הקב"ה וכלפי ההורים שלנו אין לנו את המושגים של ההטבה שה' מייטיב עמנו.

סיבה שלישית: אדם שיש לו רעות הוא מיד מתלונן במקום להרגיש שהכל מכוון והכל לטובתו, ודבר אלו מקשים עליו לראות את השפע שהקב"ה נותן

מוטל עלינו להתבונן ולראות ולבחון את הטובות של הבורא, וגם לראות שהקב"ה רק מייטיב והיינו גם לרעות יש סיבה מסויימת ולא חס ושלום להרע לו אלא להיפך. אדם שיתבונן בדברים האלו ויתבונן ביציאת מצרים ויראה את ההשגחה ואת המדה כנגד מדה, ויראה שרק להם עשה ניסים ואותות גדולים ורק אותם הוא בחר לעם ורק להם הוא נתן את התורה, כשאדם מתבונן בזה הוא מתפרץ בשמחה וקרבה להשי"ת והוא מתקרב אליו